

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2024. október 14.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**EMELT SZINTŰ
ÍRÁSBELI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

OKTATÁSI HIVATAL

A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!
Szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor
Olvasa el figyelmesen az alábbi szöveget, majd oldja meg a feladatokat!

P. Müller Péter: Utószó. A megrendült modernség drámaelmélete (részlet)

Peter Szondinak *A modern dráma elmélete* (1956) című műve azon kevés drámaelméleti munka közé tartozik, amelyik mindmáig fenntartotta érvényességét, és a nemzetközi szakirodalom rendszeresen hivatkozott alapkönyve maradt.

A könyv alcíme korszakként az 1880–1950 közötti hetven év drámairodalmának elméletét ígéri, a modern dráma létrejöttét azonban a 17. században jelöli ki, és elméleti alapvetésében a reneszánszban, a francia és német klasszicizmusban rögzült drámaformát teszi meg kiindulási alapjának. Szondi tehát a dráma műnemének elméleti fogalmát is történeti összefüggésben, történelmi jelenségként, nem pedig egyetemes – az antikvitástól a saját jelenéig érvényes – kategóriaként kezeli.

Ez a történeti redukció, mely eltekint az antik és a középkori drámától, kiegészül azzal az elméleti redukcióval, amely a dráma fogalmán csak a dobozszínpadon megjeleníthető darabot érinti. Szondi szerint a „kukucskáló színpad az egyedüli, amely adekvát a dráma abszolút voltával”.

A dráma abszolút jellegéről szólva fogalmazza meg egyik leginkább időtállóan bizonyult felismerését, mely szerint a dráma „pusztán viszonyok összessége”. Vagyis a dráma műneme az emberi viszonyokra (a szereplők kapcsolatrendszerére) épül, és ennek a viszonyrendszernek a nyelvi közege a dialógus, a párbeszédben elhangzó szavak pedig a helyzetből (a szereplők közötti szituációkból) adódnak.

[...] Szondi nem ejt szót a konfliktusról, illetve a kollízióról¹ mint a dráma legfőbb jegyéről. Nem véletlenül. A modern drámát ugyanis nem lehet a konfliktus felől megragadni. Szondi ehelyett a definíció helyett a drámát úgy jellemzi, hogy az mindig jelen idejű interperszonális történés.

Amikor azonban a könyv közepén Szondi ehhez a megállapításhoz eljut, azonnal szembesülni kénytelen azzal a jelenséggel, hogy a 20. századi dráma ezeket a jellegzetességeket, a jelenidejűséget, az interperszonalitást és a (meg)történést is felbontja. Vagyis a dráma új definícióját a drámairodalom mindjárt relativizálja és – többé-kevésbé – érvényteleníti is. A modern dráma ezek szerint nem ragadható meg elméletileg azzal a teljességigénnyel, amellyel a modernség előtti dráma, mert a modern dráma folyamatosan felülírja és visszavonja saját törvényszerűségeit. [...]

Amikor Szondi a dráma válságáról értekezik, tulajdonképpen az írhatóság kérdésére keresi a választ, arra, hogy a századfordulótól saját jelenéig miként tehető továbbra is írhatóvá az a műnem, amelynek társadalmi és kulturális feltételei radikálisan megváltoztak, mondhatni ellehetetlenültek. A polgári világ unalmas, hősök és sorsfordító tettek nélküli jellege ellentmond az európai dráma korábbi korszakainak. A műnemet megújító szerzők és Szondi kérdése is az, hogy miként tehető a drámaiatlan életvalóság a darabokban drámaivá.

A feladatlap bázisszövege az eredeti forrásszöveg módosításával (rövidítésével, nyelvtani egyszerűsítésével), de az eredeti szöveg integritásának megtartása mellett jött létre.

Az eredeti szöveg forrása:

P. Müller Péter (2002): Utószó. A megrendült modernség drámaelmélete. In: Peter Szondi: *A modern dráma elmélete*. Osiris Kiadó, Budapest. 173–177.

---

¹ kollízió: összeütközés, érdekellentét

1. A tanulmányrészletben a dráma műnemének többféle meghatározását olvashatjuk. Adjon meg két meghatározást ezek közül!

Lehetséges válaszlelemek

A dráma (mint műnem)

- „csak a dobozszínpadon megjeleníthető darab”
- „pusztán viszonyok összessége”
- „az emberi viszonyokra (a szereplők kapcsolatrendszerére) épül”
- „mindig jelen idejű interperszonális történet”

Adható 2, 1, 0 pont. Idézet is, saját szavakkal történő megfogalmazás is elfogadható.

2. Nevezzen meg két okot a szöveg alapján, amelyek hozzájárultak a modern dráma válságához, és ellentmondanak az ókori drámáknak!

Lehetséges válaszlelemek

- társadalmi és kulturális feltételei radikálisan megváltoztak, ellehetetlenültek
- a polgári világ unalmas
- nincsenek hősök és sorsfordító tettek
- a modern drámát nem lehet a konfliktus felől megragadni
- drámaiatlan életvalóság

Adható 2, 1, 0 pont.

3. Hojdák Gergely a *Halott-e a tragédia, és miért nem?* című tanulmányában a következőt írja:

„[...] jó másfél évszázada tendenciózusan a tragédia „halálát” emlegetik – [...] gondoljunk a századvég és a századforduló humorba-iróniába, lírába, szimbolizmusba, naturalizmusba ágyazott kvázi-tragédiáira a múlt időről (Csehov), büntudatról és élethazugságokról (Ibsen), a kispolgári lét gyötrelmeiről. [...]

A tragikus hagyományt az abszurd drámának sem sikerült teljesen zárójelbe tennie. Beckett „végjátékait” – például a klasszikus *Godot-ra várva* (1953) vagy az akár a *Lear király* paródiájaként is olvasható *A játszma végét* (1957) – nem nehéz úgy értelmezni, mint a soha el nem érkező katharzisz antitragédiáit. E daraboknak a vég témájára modellált szerepeiben és „regresszív” cselekményében mégis ott él valamilyen homályos lenyomata a katharzisz lehetőségének, ami például az atomháború és a környezetszennyezés rémével való őszinte szembenézést foglalja magában. Az abszurd hősök kényszercselekvései ironikus utánzásai annak, amit Arisztotelész a cselekvő emberek utánzásának, drámának nevezett.”

Forrás: Hojdák Gergely (2020): *Halott-e a tragédia, és miért nem?* *Irodalomtörténet* 101.évf. 2.sz. 139–145.

a) Hogyan kapcsolódik egymáshoz tartalmában Hojdák Gergely és P. Müller Péter tanulmánya, mi bennük a közös?

Lehetséges válaszlelemek

- mindkettő a dráma válságáról beszél
- mindkettő felteszi a kérdést, lehet-e drámát/tragédiát írni egy drámaiatlan világban

Adható 1, 0 pont.

b) Arisztotelész *Poétikájában* a cselekvő emberek utánzásának tekintette a drámát.

Fogalmazzon meg egy-egy ellentétet az arisztotelészi felfogás és 1) a csehovi, illetve 2) az abszurd dráma között ismeretei és/vagy Hojdák Gergely tanulmányrészlete alapján!

Lehetséges válaszselemek

a dráma a cselekvő emberek utánzása	
1) a csehovi dráma	2) az abszurd dráma
drámaiatlan drámák / hiányzik az érdekes történet, a cselekményesség / a szereplők nem hősök, hanem hétköznapi emberek / a jelenről való lemondás jellemzi a szereplőket / kvázi-tragédiák	regresszív cselekmény / az abszurd hősök kényszercselekvései ironikus utánzásai csupán a drámai hősök cselekedeteinek / a szereplők tehetetlenek, céltalanok, sodródnak / passzív sorsukból, vegetatív szintű létükből kitörni képtelen antihősök

Adható 2, 1, 0 pont. Más helytálló válasz is elfogadható.

4. Adja meg a drámával kapcsolatos alábbi, a tanulmányrészletekben is előforduló fogalmak magyarázatát!

Lehetséges válaszselemek

a) dialógus: párbeszéd / a színházi előadás jelrendszerének egyike

b) kukucskaáló színpad: a színpad és a nézőtér elkülönül egymástól, keret és függöny választja el a játék alatt sötét nézőtértől a megvilágított színpadot, a nézők rögzített és változatlan nézőpontból figyelik az előadást (kukucskaálnak, leskelődnek)

c) katharizis/katarzisz: a műalkotás nézőre gyakorolt hatása / lelki megtisztulás a művészet által / a tragédiában a konfliktus feloldásakor a nézőben keletkező érzés / megszabadulás a szorongató érzésektől

Adható 3, 2, 1, 0 pont.

5. Töltse ki a táblázatot! Írja be a BETŰJELET azokba az oszlopokba, amely színházakra jellemzőek a megállapítások! (Oszloponként csak 2-2 betűjelet írhat, de 1-1 betűjel többször is felhasználható.)

Ókori görög színház	Reneszánsz kori színház	Klasszicista színház
A, D	A, C	B, D

A/ A szerepeket csak férfiak játszották.

B/ A színpadot a nézőtértől függöny választotta el.

C/ A fedetlen színpad benyúlt a nézők közé.

D/ A dráma jellemzője volt az úgynevezett hármasság.

6 helyes válasz 3 pont, 5-4 helyes válasz 2 pont, 3-2 helyes válasz 1 pont

Adható 3, 2, 1, 0 pont.

6. Válassza ki a felsorolt címek és fogalmak közül a gondolattérképbe illő elemeket, s azok SORSZÁMÁT írja az ábrába! Egy információt Önnek kell megadnia. Minden mezőbe csak egy szám kerülhet, egy sorszám pedig felesleges.

1. konfliktusos

2. *Csongor és Tünde*

3. *A helység kalapácsa*

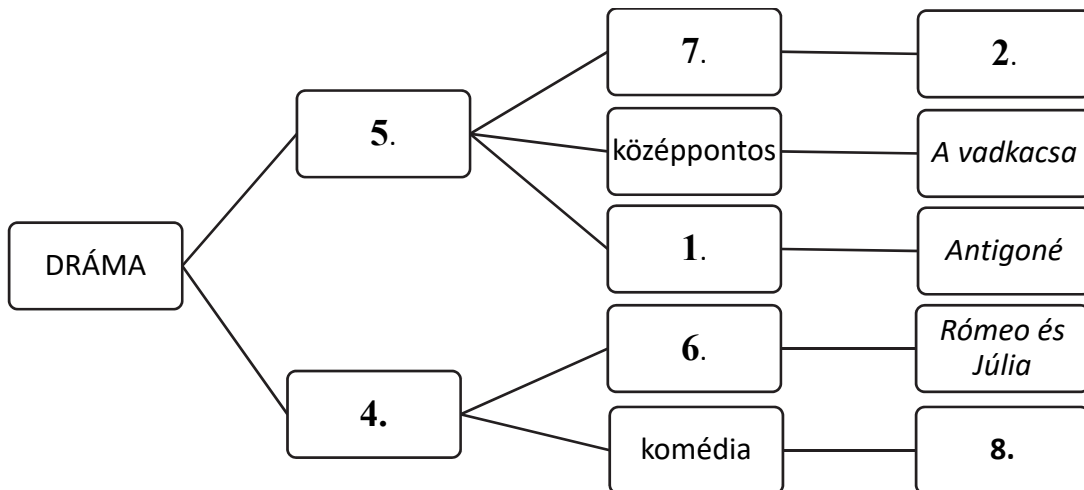
4. műfaj

5. drámamodell/drámatiszpus

6. tragédia

7. kétszintes/két világszinten játszódó

8. _____

A komédia műfajához írt bármely jó válasz elfogadható.

Adható 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

7. Ibsen drámájának eredeti címe a *Babaház*. Az első magyar fordítások a német nyelvterületen elterjedt *Nóra* címet használták. Az 1997-ben megjelent fordítás – Kúnos László fordítása – már a *Babaház* címmel jelent meg. Olvassa el a dráma kezdő jelenetét! *Nóra* és férje párbeszédét vizsgálva fejtsse ki, miért találóbb az eredeti (*Babaház*) cím? Három tartalmi és/vagy nyelvi-stilisztikai elemet említse! (Ha olvasta a teljes művet, akkor is csak ezt a jelenetet vizsgálva adja meg válaszát!)

HELMER (a szobájából) Az én kis pacsirtám csivitel odakint?

NÓRA (bontogatni kezdi a csomagokat) Igen, ő.

HELMER Az én kis mókuskám sertepertél a szobában?

NÓRA Igen!

HELMER Mikor jött haza a mókuska?

NÓRA Most, az előbb. (a puszedlis zacskót a zsebébe dugja, és megtörli a száját) Gyere ki, Torvald, nézd meg, mit vásároltam.

HELMER Most ne zavarj! (kis szünet után kinyitja az ajtót, és benéz; toll van a kezében) Vásároltál, azt mondtad? Ezt mind? Már megint elvert egy csomó pénzt az én kis tékozló madaram?

[...]

HELMER Nem kukkantott be torkoska véletlenül a cukrászdába?

NÓRA Nem. Biztosíthatlak, Torvald, hogy...

HELMER És nem dugta be az ujjacskáját a lekváros üvegbe?

NÓRA Nem.

HELMER Nem kapott be egy-két szem mandulás csókot sem?

NÓRA Nem, Torvald. Tényleg hidd el, hogy egyáltalán nem...

Lehetséges válaszlemek

- A *Babaház* cím azért találóbb, mert a férj gyereknek, babának tekinti a feleségét, nem önálló nőnek.
- Nóra tart a férjétől, tagadja a cukrászdát és a mandulás csókot, gyerekesen viselkedik
- Nóra E/3. személyben beszél magáról: „Igen, ő.” (szerepidegenség)
- Helmer teljesen úgy beszél Nórával, mintha a felesége egy kisgyerek lenne
 lekezelően beszél vele
 számonkéri Nórától, hogy merre járt, mennyit költött
 nem a nevéen nevezi Nórát, hanem pacsirta, mókuska, torkoska, madaram
 beceneveken szólítja
 kicsinyítő képzős szóalakokat használ: torkoska, mókuska, ujjacska
 rászól, mint egy kisgyerekre: „Most ne zavarj!”
- a férj és a feleség nem egyenrangú felek a kapcsolatukban, ebben a jelenetben Nóra alárendelt szerepben jelenik meg, miért lenne ő a címszereplő?

Adható 3, 2, 1, 0 pont. Más helytálló válasz is elfogadható.

8. Brecht több „súlyponteltolódást” nevezett meg a színház drámai és epikus formája között.

a) Egészítse ki a táblázatot oly módon, hogy mutasson rá ezekre a súlyponteltolódásokra, ellentétekre!

A színház drámai formája	A színház epikus formája
a cselekmény egyenes vonalú / lineáris , az egyik jelenet a másikért van, a végkifejlet / zárás / megoldás az érdekes	a cselekmény kacskaringós, mindegyik jelenet önmagáért van, a folyamat az érdekes
a néző beleéli magát az eseményekbe, azonosul a szereplőkkel, és a mű elsősorban az érzelmeire hat	a néző vitába száll a látottakkal és ítélkezik , szembehelyezkedik a szereplőkkel, és a mű elsősorban az értelmére hat

Adható 2, 1, 0 pont. A válaszlemek más megfogalmazásban is elfogadhatók.

b) A brechti színház színpadi illúziót megtörő, elidegenítő effektusai közül nevezzen meg kettőt!

- a cselekményt megszakító songok / dalbetétek
- feliratok / vetítések / táblák
- narrátor szerepeltetése
- nyílt színen történő átdíszletezés
- fény- és zenei effektek, zajok

Adható 1, 0 pont. Két különböző válaszlelem megfogalmazásáért adható 1 pont.

9. Vizsgálja meg Beckett *Godot-ra várva* című drámájának részletét!

a) Jellemezze két-két különböző megállapítással az abszurd dráma terét, idejét és szereplőit az olvasott részlet alapján!

ESTRAGON [...] Biztos, hogy itt kell?
 VLADIMIR Mit?
 ESTRAGON Várni.
 VLADIMIR Azt mondta, hogy a fánál. *(A fára néznek)* Van itt más fa?
 ESTRAGON Ez milyen fa?
 VLADIMIR Talán szomorúfűz.
 ESTRAGON És hol vannak a levelei?
 VLADIMIR Biztos kiszáradt.
 [...]
 VLADIMIR Egy... *(Összeszedi magát)* Mire akarsz kilyukadni? Hogy rossz helyen vagyunk?
 ESTRAGON Itt kéne lennie.
 VLADIMIR Nem mondta biztosra, hogy jön.
 ESTRAGON És ha nem jön?
 VLADIMIR Akkor holnap visszajövünk.
 ESTRAGON És aztán holnapután is.
 VLADIMIR Talán.
 ESTRAGON És így tovább.
 VLADIMIR Vagyis hogy...
 ESTRAGON Hát ameddig nem jön el.
 [...]
 ESTRAGON Szerintem itt voltunk.
 VLADIMIR *(körbenéz)* Miért, ismerős a hely?
 ESTRAGON Ezt nem mondanám.
 VLADIMIR Akkor?
 ESTRAGON Ettől még...
 VLADIMIR Na... a fa... *(A közönség felé)* ez a végtelen mocsár...
 ESTRAGON Biztos, hogy ma este?
 VLADIMIR Mi ma este?
 ESTRAGON Hogy ma kell várni.
 VLADIMIR Szombatot mondott. *(Szünet)* Asszem.
 ESTRAGON Ha vége a melónak.
 VLADIMIR Biztos felírtam valahova. *(Dugig tömött koszos zsebében kotorászik)*
 ESTRAGON De melyik szombatot? Ma szombat van egyáltalán? Nem inkább vasárnap? Vagy hétfő? Vagy péntek?

Lehetséges válaszlemek

A dráma tere, térszerkezete:

a dráma tere metaforikus tér / valahol útközben, egy kiszáradt fa körül (elvesztett éden) / az út, a fa ősképek, archetípusok / útközben valahol, meghatározhatatlan, bizonytalan helyen / ismerősség és bizonytalanság egyszerre / a tágasság, üresség, a végtelen mocsár az elveszettség érzését erősítik / idegenség, otthontalanság a világban / toporgás egy helyben, nincs valamerre való haladás, elmozdulás

Adható 2, 1, 0 pont.

A dráma időszerkezete:

az idő szintén megfoghatatlan, meghatározhatatlan tényező / az idő megállt, kimerevített pillanat / tegnap, ma, holnap, holnapután egybecsúsznak / szombat, vasárnap, hétfő, péntek bizonytalan / a történéseket nem lehet időhöz kötni / az örök várakozás idejében élnek a szereplők / a meghatározhatatlan idő is a bizonytalanságot sugallja / az este kronotoposz: remény és reménytelenség közti állapot / ahogy a térben sincs haladás, az időben sincs folyamatosság, linearitás

Adható 2, 1, 0 pont.

A szereplők:

Estragon és Vladimir a dráma abszurd tér-idejébe vetett szereplők / toporognak térben és időben, nem haladnak semerre sem / örök várakozók / a társadalmon kívüli világban léteznek / bizonytalanok, remény és reménytelenség között tengődnek / drámai értelemben nem jellemek, nem karakterek, allegorikus alakok / lefokozott nyelvi regiszter jellemzi őket

Adható 2, 1, 0 pont.

b) Nevezze meg a társalgási stílus két jellemzőjét a fenti drámarészlet alapján! Csak olyan jellemzőket írjon, amelyek Estragon és Vladimir dialógusával igazolhatók!

- hiányos, lazán szerkesztett mondatok
- kifejtetlenség, elhallgatások, melyek a közös tudásból (nem-tudásból) kiegészülnek
- gyakoriak a tagolatlan mondatok
- a nonverbális kifejezőeszközök (testbeszéd, szünet, csend) jelentéshordozó szerepe megnő
- a szleng használata

Adható 2, 1, 0 pont.

Más helytálló válasz is elfogadható.

10. Örkény István műve, a *Tóték* eredetileg filmforgatókönyvnek íródott. Kisregény formáját 1966-ban nyerte el, 1967-ben pedig a drámaadaptációt mutatták be.

A kisregényben már az 1. fejezet elején – az Örnagy érkezése előtt – megtudja az olvasó, hogy mi történt a Tót család fiával.

Sürgöny

Értesítjük, hogy Tót Gyula zászlós (Tábori posta 8/117) az ellenséggel folytatott harcban hősi halált halt.

Magyar Vöröskereszt

„A mátraszentannai postahivatal ablaka az udvarra nyílt. Alatta, az íróasztaltól kartávolságnyira esővízes hordó állt, tele megzöldült, megkocsonyásodott vízzel. Gyuri atyus, miután gondosan átnézte a napi postát, ide dobálta a megsemmisülésre ítélt leveleket. Ide került [...] az a vöröskeresztes sürgöny is, mely Tót Gyula halálhírét hozta. Ezzel [...] a kedves Tótékat is sikerült megkímélni a gyász hírtől. A világ egyensúlya helyreállt.”

A drámaadaptációban másként jelenik meg a fiú halálhíre: nem a mű elején, hanem csak az első rész végén értesülünk róla.

„**POSTÁS** átmegy a színen. Egy sürgöny... "Magyar Vöröskereszt. Sajnálattal értesítjük, hogy Tót Gyula zászlós, tábori posta hétszázhet per hét, az ellenséggel folytatott harcban hősi halált halt..." *Fölnéz, nyög. Úristen... Mit tegyek? Én ezt a sürgönyt összetépem! Összetépi, a hordóba dobja, el.*

A háttér megvilágosodik.”

Ön szerint milyen dramaturgiai funkciója van a késleltetésnek ebben a drámában?

Lehetséges válaszlelemek

- A regényolvasó már a mű elején, az őrnagy érkezése előtt értesül Tót Gyula haláláról, így számára a Tót család alkalmazkodása, önfeladása a kezdetektől fogva teljesen abszurd.

A dráma nézője, olvasója számára csak az első rész végén válik ismert tényre Gyula halála. Eddig menthette a család viselkedését a fiuk iránt érzett aggodalom és szeretet, akár együttérzést is kiválthattak a nézőkből. Innentől kezdve viszont minden tettük, egész magatartásuk abszurd. Tót végső tettét pedig megkésett cselekvésnek érzékeli a néző/olvasó.

VAGY

- A késleltetésnek, a szünet előtti helyzetnek más dramaturgiai funkciója is van: a bolond postás szerepe megnő. A világnak a teljes körű abszurdítás irányába való elmozdulását bizonyítja, hogy egy ilyen figura is hatalmi pozícióba kerülhet, sorsokat irányíthat kénye-kedve szerint. A megkapott és a meg nem kapott levelek ugyanúgy irányítják a család viselkedését, mint az őrnagy.

Adható 2, 1, 0 pont.

Elég az egyik válaszlelem megfogalmazása, ebben az esetben is megkaphatja a vizsgázó a két pontot. Válasza értékét nem befolyásolja, hogy mondatokban vagy vázlatosan fogalmazott.

11. Dramatizálja az alábbi szöveget oly módon, hogy a dráma műnemének legalább négy – formai és tartalmi – jellemzője jelenjen meg benne! Stílusa alkalmazkodhat a dráma korához, de modern nyelvhasználatot is választhat.

Miután Rómeo titokban végighallgatta Júlia az éjszakának elsuttogott vallomását, felfedi magát, és ő is megvallja szerelmét a lánynak. A szerelmi vallomások közben Júliát többször szólítja a dadája. Júlia türelmetlenül válaszol, mert még elmondja Rómeónak, hogy ha az ifjú szándéka komoly, akkor másnap házasodjanak össze.

Lehetséges/értékelhető formai és tartalmi megoldások

- a **szereplők színpadi beszédének magán és társas változatai** (monológ, dialógus) narratív szöveg nélkül (kivéve az epikus színházat)

- **tipográfiai** megjelenítése a dialógusnak

- a szöveg a **színpadi történések felidézésére** is szolgál

- létezik a monologikus kiszólás és a dialogikus kiszólás, a „félre” **utasítással ellátott szövegrész**

- a közvetített cselekmény az „**itt és most**” történésének illúzióját eredményezi, az ábrázolt és az ábrázolás **egyidejűsége, jelenidejűsége** jellemzi

- az írott drámaszövegben jól elkülönülnek a **szerzői utasítások** (pl. helyszín, színpadkép, díszlet, szereplők, függöny, a szereplők cselekvésére irányuló utasítások)

- a dráma külső szerkezetére való utalás: **jelenet, szín, kép, felvonás**

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont. Szempontonként adható 1 pont.

A SZÖVEGALKOTÁSI FELADATOK ÉRTÉKELÉSÉNEK ÁLTALÁNOS ELVEI

1. A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!

2. A vizsgázó teljesítményének értékelését nem befolyásolhatja sem az, ha az értékelő személyes értékítélete eltér a feladatban tárgyalt probléma, kérdés, jelenség általánosnak tekinthető megítélésétől, sem az, ha a vizsgázó véleménye eltér az általánosnak tekinthető megközelítéstől.

3. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik. A lehetséges tartalmi elemekben megfogalmazott fogalmi kifejtettség nem kritériuma a maximális pontszámnak.

4. A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldás értékelendő. Nem elvárás a javítási-értékelési útmutató szakmai nyelvének használata.

5. A javítási-értékelési útmutató közli a műértelmező szövegalkotás, valamint a reflektáló szövegalkotás feladatokra adható pontok teljesítménytartományait.

4. Az értékelő az adott feladatmegoldást az egyes értékelési szempontokon belül abba a teljesítménytartományba sorolja be, amely kritériumainak az a leginkább megfelel. A teljesítménytartományokon belül – a megfelelés mértékének, arányának megfelelően – az értékelő dönt az elért pontszámról. Az elvárt terjedelemtől való eltérés pontvesztéssel jár, ideértve az alacsonyabb vagy a jelentősen magasabb szószámú kidolgozást.

6. Az értékelő tanár a javítási és értékelési útmutatóban közölt jelrendszerrel jelöli a dolgozatban a jónak minősített, a feladatkiírás szempontjából releváns válaszelemeket, valamint jelzi a szerkezeti, stílusbeli, szövegalkotási, nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.

7. Ha a vizsgázó nem a feladatban kitűzött témát dolgozza ki, vagy egyáltalán nem oldotta meg a szövegalkotási feladatot, a szövegalkotási feladatra adható pontszáma minden értékelési szempont esetében 0 pont.

8. A helyesírás minősítése a helyesírás szabályainak való megfelelés szerint; a súlyos hibák, az enyhe hibák és a központozás figyelembevételével, a javítási-értékelési útmutatóban közölt egységes pontozási elv szerint történik.

9. Az íráskép minősítése a szöveg rendezettsége, olvashatósága az olvasó szempontjának figyelembevételével, a forma kulturáltsága szerint történik.

MŰÉRTELMEZŐ SZÖVEG ALKOTÁSA	
Tartalom – adható összesen 25 pont. A bázisszöveg és feladat értése; tudáskeretének ismerete (vonatkozó tárgyi tudás, általános tájékozottság); a válaszlemek a feladat szempontjainak, szövegbázisának való megfelelése (problémaérzékenység, lényeglátás, tématarítás, gondolatgazdagság, releváns példák, véleménynyilvánítás) szerint. Terjedelem: 600–800 szó.	
Pont	A teljesítménytartomány jellemzői
25–20 pont	a feladatban kijelölt valamennyi értelmezési szempontra utal, kitér, válaszol; kifejtett, indokolt, tárgyszerű állítások, következtetések; ítélőképesség, releváns értékítélet; az értelmezési szempontoknak megfelelő tárgyi-fogalmi tudás meggyőző alkalmazása; indokolt példák, hivatkozások
19–15 pont	részleges megfelelés a feladat szempontjainak; az értelmezési szempontoknak megfelelő tájékozottság részben elfogadható alkalmazása; helyenként kifejtetlen állítások, következtetések; esetleges tárgyi tévedések; több elemében helytálló kifejtés, releváns vélemény
14–10 pont	hiányos megfelelés a feladat szempontjainak; kevés releváns, kifejtett állítás; korlátozott fogalmi tájékozottság; törekvés releváns vélemény megfogalmazására
9–5 pont	alig reflektál a feladatban adott szempontokra; többségükben felületes közlések, hiányos tárgyi-fogalmi tudás
5–0 pont	nem reflektál a feladatban adott szempontokra; felületes, tartalmatlan közlések, megalapozatlan állítások; hiányos, téves tárgyi-fogalmi tudás, esetenként alapvető félreértések alig vagy nem azonosítható álláspont
Szövegszerkezet – adható összesen 5 pont. A felépítés (gondolati íve, logikája, a műfajnak való megfelelés); a szerkezet (koherencia, arányosság, tagolás, terjedelem: 600–800 szó) szerint.	
5–4 pont	tudatosan felépített gondolatmenet; arányos tagolású szerkezet: bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás; elvárt terjedelem (+/– 50 szó)
3–2 pont	részben rendezett gondolatmenet; aránytalan, erőltetett és/vagy hiányzó szerkezeti egységek (bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás); elvárt terjedelem (+/– 50 szó)
1–0 pont	bizonytalan, azonosíthatatlan gondolatmenet; kirívó szövegtagolási hibák, hiányok; elvárt alatti terjedelem (550 szó alatt) 850 szó feletti terjedelem

Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség) – adható összesen 10 pont. A nyelvi regiszter, a stílus, a szókincs, a köznyelvi normának való megfelelés szerint.	
10–8 pont	megfelelő nyelvi regiszter; választékos, világos megfogalmazás és mondszerkesztés; pontosan alkalmazott, az értelmezési szempontokhoz illő gazdag szókincs; kifejező, árnyalt, következetes előadásmód; esetleg néhány kisebb nyelvi bizonytalanság
7–6 pont	gördülékeny megfogalmazás, átlátható mondszerkesztés; az értelmezési szempontoknak megfelelő szókincs; többnyire szabatos előadásmód; esetleg néhány, az értelmezést nem befolyásoló nyelvi, nyelvhelyességi hiba
5–3 pont	jellemzően töredékes vagy dagályos előadásmód, értelemzavaró mondszerkesztési, szókincsbeli pontatlanságok, nyelvhelyességi hibák; bizonytalanság a nyelvi regiszterben
2–0 pont	a szövegre nagyrészt jellemző igénytelen, pongyola nyelvhasználat; a megértést alapvetően gátló stilisztikai, nyelvhelyességi hibák, szegényes, széteső mondszerkesztés; sivár szókincs, értelemzavaró szóhasználat

---

MŰÉRTÉLMEZŐ SZÖVEG ALKOTÁSA

Elemezze Nemes Nagy Ágnes költeményét! Fogalmazásában mutassa be és értelmezze a költői mesterség létértelmező szerepét! Térjen ki a mű szerkezetére, valamint a poétikai-stilisztikai eszközök jelentésképző funkciójára is!

Fogalmazása 600–800 szó terjedelmű legyen!

Nemes Nagy Ágnes: Mesterségemhez

Mesterségem, te gyönyörű,
ki elhited: fontos élnem.
Erkölc és rémület között
egyszerre fényben s vaksötétben,

mint egy villámszaggatta táj
sziklái, ahol állhatatlan
roppant felhők – nagy, gomolyos
agyvelők – tüze összecsattan,

s a tűzzel csíkos levegőben
szülik a szüntelen csatát,
sejt-korom óta ismerős
végtelen Buda-ostromát,

hol minden vibrál és veszendő,
hol minden fércelt, foszlado,
hol rojtosodik már a szív,
s egyetlen szálon függ a szó,

a szó, amely a földből égbe
sistergő döngés ütemét
ingázza folyton, összevétve
önrángását, s a felleget –

erkölcs és rémület között,
vagy erkölcstelen rémületben,
mesterségem, mégis te vagy,
mi méred, ami mérhetetlen,

ha rángva is, de óraként,
mely képzelt ütemet rovátkol
az egy-időn – mégis a fényt
elválasztja az éjszakától.

(1946–1957 között)

Forrás:

Nemes Nagy Ágnes: *Összegyűjtött versek* (1997). Osiris Kiadó, Budapest, 37–38.

Nemes Nagy Ágnes (1922-1991) Kossuth- és József Attila-díjas költő, műfordító, esszéíró.

A **Tartalom** értékelése során akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb kategóriába, ha a vizsgázó a feladatban megadott szempontok mindegyikét releváns, értékelhető közlésben, meggyőzően kifejti, összefüggéseiben feltárja, azaz

- I. bemutatja és értelmezi a költői mesterség létértelmező szerepét,
- II. kitér a mű szerkezetére,
- III. valamint a poétikai-stilisztikai eszközök jelentésképző funkciójára is!

A feladatkiírás szempontjaira a vizsgázónak mindenképpen szükséges válaszlelemeket adni; ezek hiánya tartalmi pontlevonásokkal jár.

Lehetséges válaszlelemek a feladat kiírásának szempontjai szerint

A költői mesterség létértelmező szerepe

- A nyitó versszak megszólító mondatában („*Mesterségem, te gyönyörű, / ki elhited: fontos élnem*”) és félelmet jelölő állításában („*Erkölc és rémület között / egyszerre fényben s vaksötétben*”) már megjelenik a költemény tematikáját meghatározó vers- és beszédhelyzet: a versírás a fenyegetettség közegében erkölcsi tettként, az alkotói attitűdöt meghatározó morális tartóerőként jelenik meg.
- A mű tematikájának hátterét az 1950-es évek kiszolgáltatottsága, az elnémulásra ítélt újhordas költők félelme, szorongása határozza meg.
- Buda ostromának képe metaforikus és történetfilozófiai jelentéssel bír. A magyar történelmi eseményekre való utalásokon túl (1241, 1541, 1686, 1849, 1944–1945, ötvenes évek) a fenyegetettség tudatának állandó, szinte a fogantatás pillanatától tapasztalható („*sejt-korom óta ismerős*”) létélményét fejezi ki.
- Az örökös viszály, a kiszolgáltatottság tehát egy végtelen történetet indít el, és ebben az élethelyzetben a költői mesterség a költői létnek meghatározó okává válik: elhitei, hogy a lírai énnek fontos élnie, mert feladata, küldetése van („*elhited: fontos élnem*”).
- A költemény műfaja óda: himnikus beszédmód és felfokozott érzelmi állapot jellemzi a lírai én megszólalását. A „Mesterséget”, a költészetet a klasszikus invokációkhoz hasonlóan emelkedett hangvétellel, ünnepélyesen szólítja meg.
- A megszólítás („*Mesterségem*”) egyben az ars poetica műfaját/verstípusát is idézi: a vers költőszerepet, egy költői létet, alkotói hitvallást tematizál.
- A költészet alkotótevékenység, teremtés: a versben az anyag szétfoslása, elmúlása, megragadhatatlansága a semmiből való teremtésnek, a teremtés előtti őállapotnak, a káosznak a bibliai képét hívja elő, olyan metaforikus helyet, „*hol minden vibrál és veszendő, / hol minden fércelt, foszlado, / hol rojtosodik már a szív*”. A záró képben ezt erősíti a világosság, a fény és az éjjel elválasztásának ószövetségi allúziója is.
- A pusztulással, a félelemmel szemben tehát megnyilvánul a „mégis”-hitvallás költői attitűdje, a káoszban a költészet rendteremtő ereje: „*a fényt / elválasztja az éjszakától.*”

A mű szerkezete

- Az objektív, tárgyias líra kifejezőeszközei jelen vannak a költeményben: benső fegyelem hatja át, mértani pontosság, megszerkesztettség, a tárgyias látványelemek előtérbe helyezése jellemzi a művet.
- Két versmondatból épül fel a költemény: a megszólítás és kijelentés kétsoros mondatából, ezt követi egy terjedelmes mondat, a kijelentés folytatásába ékelődött hasonlat.
- Két nagy egységre bontható a vers, az 1. és a 6–7., illetve a 2–5. versszakra. Az első szerkezeti egység a lírai én ellentmondásos léthelyzetét, az „erkölcs és rémület között” alapélményét megállapítva a költői hivatásnak, a mesterségnek a jellemzőit tárja fel („*te gyönyörű*”, „*elhited*”, „*mégis te vagy, / mi méred, ami mérhetetlen*”, „*képzelt ütemet rovátkol*”, „*a fényt / elválasztja az éjszakától*”). A közbeékelődött második szerkezeti

rész pedig (2-5. strófa) egy hosszabb hasonlattal a vihart, az „*erkölcs és rémület között*”-nek a létélményét bontja ki.

- A viharképpel megszakított első szerkezeti egység a 6. versszaktól az ismétlés retorikai alakzatával folytatódik: az „*erkölcs és rémület között*” sor megismétlésével, valamint a mesterség ismételt megszólításával.
- Míg az első szerkezeti egység kijelentései közvetlenül a költészet művelésére, a mesterségre vonatkoznak, addig a beékelődött második egység sorai a lírai alanynak az „*erkölcs és rémület között*” kijelölt léthelyzeteként, a mesterségtől való elválaszthatatlanságának metaforikus szemléltetéseként értelmezhető.

A poétikai-stilisztikai eszközök jelentésképző funkciója

- A lírai alany a költői mesterség jellemző vonását, a szépség attribútumát a szép szinonimái közül a gyönyörű melléknévvel illeti, ami már a nyitányban emelkedetté teszi a mondanivalót, a verset.
- A félelem motívuma erkölcsi kihívásként jelenik meg a költeményben, amely az emberi tartást erősíti, a félelem közegében a hallgatás megtörését, a versírás szükségességét, az erőszak és kényszer elleni tiltakozást jelenti.
- A „*villámszaggatta táj*” motívuma: a táj szövetszerű valóság (*szaggat*, „*csíkos*”, „*fércelt*”, „*foszladó*”, „*rojtosodik*”, „*szálon*”), a küzdelem színtere, ahol a szavak is veszélynek vannak kitéve. Ebben az ellentmondásos történelmi közegben születik meg a költészet, a szó („*s egyetlen szálon függ a szó, // a szó, amely a földből égbe / sistergő döngés ütemét / ingázza folyton, összevetve / önrángását, s a fellegét*”).
- A szív motívuma az erkölcs metaforájaként, a félelem ellentétéként is értelmezhető. Viszont ebben a történelmi léthelyzetben a szív is veszélyeztetve van: a mindent felemészítő pusztulás szintén eléri („*hol rojtosodik már a szív*”).
- Az óra motívuma az idő attribútuma. Kiszámíthatóvá, megfoghatóvá teszi a megfoghatatlant azáltal, hogy kisebb egységekre, órákra, percekre, másodpercekre tagolja az időt, a határtalant: „*ha rángva is, de óraként, / mely képzelt ütemet rovatkol az egy-időn*”.
- A szavaknak, a költészetnek a veszélyeztetettségét a versbeszélő befolyásolhatatlan, akaratos mozgással érzékelteti: „*a szó [...] döngés ütemét / ingázza folyton, összevetve / önrángását*”.
- A paradox tevékenységet („*méred, ami mérhetetlen*”), az intellektuális alkotó számára különösen lehetetlen léthelyzetet egyfajta „*mégis*”-kijelentéssel, a költői mesterség, hivatás vállalásával oldja fel: „*mégis te vagy*”, „*mégis a fényt / elválasztja az éjszakától*”.
- A művészi szöveg eszközei közül hangsúlyos szerepet tölt be a második szerkezeti egység nagyívű, tudatosan megszerkesztett, felépített hasonlata („*egyszerre fényben s vaksötétben, / mint egy villámszaggatta táj / sziklái*”) és a közbeékelés vizuális eszközével kiemelt metafora is jelentős (az „*állhatatlan / roppant felhők – nagy, gomolyos / agyvelők*”), ami absztrakt jellegénél fogva a természeti képet az adott történelmi korhoz, a költői feladathoz, hitvalláshoz kapcsolja.
- Jelen vannak még a költeményben hangutánzó és hangulatfestő szavak is („*összezsattan*”, „*sistergő döngés*”, „*gomolyos agyvelők*”), alliterációk („*vibrál és veszendő*”, „*fércelt, foszladó*”), ellentétek („*erkölcs*” – „*rémület*”, „*fény* – „*vaksötét*”), az ismétlés alakzata (lásd az 1. versszak 3. sorának visszatérését a 6. versszakban: „*erkölcs és rémület között*”), vaglyagosság (*vagy erkölcstelen rémületben*) és párhuzam, anafora („*hol minden vibrál és veszendő, / hol minden fércelt, foszladó / hol rojtosodik már a szív*”), valamint hapax legomenonok is gazdagítják a költői művet: „*sejtkorom*”, „*sistergő döngés*”, egy-idő.

-
- Az 5. versszak gondolatjellel zárul: ez is jelzi, hogy a nagyívű hasonlat véget ért, és visszatér, folytatódik az első versszakban megkezdett kijelentés.
  - A költemény időmértékes verselésű, főleg emelkedő verslábakból, négyes és ötödféles jambusokból építkezik, és megfigyelhetjük benne a jambusvers kötöttségének feloldását is: pirrichiusok és trocheusok is előfordulnak benne.
  - A szótagszám váltakozása szabályos, tudatosan megtervezett: az első és utolsó két versszak 8-9-8-9, míg a közbülső 3–4. versszak 9-8-8-8, a hasonlatot lezáró 5. versszak pedig 9-8-9-8 szótagszámú.
  - A tárgyias költészet eszményének megfelelően – a lírai ént háttérbe szorítva – a versben nincs egyes szám első személyű igealak. A lírai alany grammatikai jelölése birtokos személyjellel („*mesterségem*”, „*sejt-korom*”) és személyragos főnévi igenévvel („*élnem*”) történik.

Minden, a feladatkiírásnak megfelelő, a javítási-értékelési útmutatótól eltérő, de a szövegre épülő, helytálló értelmezés elfogadható!

REFLEKTÁLO SZÖVEG ALKOTÁSA 20 pont	
Tárgyi tudás, általános tájékozottság; problémaérzékenység, gondolatgazdagság; gondolatmenet, szövegfelépítés; nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség) szerint. Terjedelem: 250–450 szó	
Tartalom, tárgyi tudás, általános tájékozottság	
5–4 pont	releváns, tárgyyszerű választ ad a feladat valamennyi szempontjára, bizonyítja tájékozottságát, kritikai gondolkodását, alkalmazza tárgyi tudását
3–2 pont	a feladatmegoldásban részleges válaszok; hiányos tájékozottság, esetleges tárgyi tévedés/ek
1–0 pont	erősen hiányos megoldás, kitér az adott szempontok elől; tájékozatlanság, félreértések
Problémaérzékenység, gondolatgazdagság	
5–4 pont	problémamegoldó gondolkodás, meggyőző, kifejtett állítások, következtetések; gondolati érettség, nyitottság, gondolatgazdagság, ítélőképesség érvényesülése
3–2 pont	helyenként kifejtetlen, megalapozatlan állítások; kevésbé releváns, közhelyes gondolatok
1–0 pont	érzéketlenség a problémára; irreleváns megállapítások, félreértések, felületes megközelítés
Gondolatmenet, szövegfelépítés	
5–4 pont	relevánsan felépített gondolatmenet; arányos tagolású szerkezet: bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás; elvárt terjedelem: 250–450 szó
3–2 pont	meggyőző gondolatmenetre törekvés; aránytalan, erőltetett és/vagy hiányzó szerkezeti egységek (bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás); elvárt terjedelem 250–450 szó
1–0 pont	bizonytalan, azonosíthatatlan gondolatmenet; kirívó szövegtagolási hibák, hiányok; elvárt alatti terjedelem (250 szó alatt) elvárt feletti terjedelem (550 szó fölött)
Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	
5–4 pont	megfelelő nyelvi regiszter; választékos, gördülékeny megfogalmazás, kifejező mondatszerkesztés; gazdag, pontosan alkalmazott, az értelmezési szempontoknak megfelelő szókincs; kiváló nyelvhelyesség
3–2 pont	választékosságra törekvés; néhol töredékes előadásmód, mondatszerkesztési, szókincsbeli pontatlanságok, bizonytalanság a nyelvi regiszterben; néhány nyelvhelyességi hiba
1–0 pont	igénytelen, dagályos nyelvhasználat; stilisztikai hibák, szegényes, pongyola mondatszerkesztés, szókincs; értelemzavaró megfogalmazások (nyelvhelyességi hibák)

REFLEKTÁLÓ SZÖVEG ALKOTÁSA

„Aszerint szólottam, amit látva láttam,
Az első nemzedéktől az utánunk jövőkig:
Mind csak a múltat utánozták.
Ó, bárcsak tudnék valamit, amit mások nem,
Amit ismétlés nem mintáz meg.”

/Haheperrészeneb, óegyiptomi írnok, Kr.e.19. század/²

„Tebened úgy csap a poéta széjjel,
Mint a sebes villám setétes éjjel;
Midőn teremt új dolgokat
S a semmiből világokat.”

/Csokonai Vitéz Mihály/

„Általában a posztmodern, parodisztikus, elbeszélő szöveg negatív konnotációval bír: inkább kollázsként³ tekintenek rá, nem kreatív [...] alkotásra, mert miután már mindent elmondtak, és megírtak mások, az író számára semmi más nem marad, mint játszani a hagyománnyal – idézéssel, utalással, másolással és átdolgozással.”

/Grazia Menechella, 2002/⁴

Fejtse ki véleményét a fenti szövegekre reflektálva! Ön szerint lehetséges-e eredeti művet alkotni vagy minden alkotás korábbi szövegek, gondolatok ismétlése, átírása? Kifejtő esszéjében térjen ki az intertextualitás és az eredetiség kérdésére! Véleményét támassza alá legalább három, különböző magyar és/vagy világirodalmi szerző művével! Megoldása 250–450 szó terjedelmű legyen!

Lehetséges tartalmi elemek (címszavakban), a feladat kiírásának szempontjai szerint

A Tartalom és a Problémaérzékenység szempont szerint akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb kategóriába, ha a vizsgázó érdemben állást foglal arról, hogy

1. lehetséges-e eredeti szöveget alkotni vagy minden mű előző gondolatok, művek ismétlése, átírása,
2. hivatkozik a feladathoz mellékelt szövegrészekre,
3. kitér az intertextualitás és az eredetiség kérdésére,
4. véleményét alátámasztja legalább három, különböző irodalomtörténeti korszakhoz tartozó szerző művével, gondolataival!

² Az írnok versét Jan Assmann idézte *A kulturális emlékezet* című tanulmánykötetében. Ford.: Hidas Zoltán. Atlantisz Könyvkiadó, Bp., 2004.

³ Már meglévő, többnyire a köznap beszédből vett szövegek, szövegrészek beemelése egy irodalmi műbe, illetve ilyen szövegekből, szövegtörészekből összeállított irodalmi alkotás.

⁴ Grazia Menechella olasz író szavait Ágoston Pirooska irodalomtörténész idézte.

In: http://real-phd.mtak.hu/124/19/0/C3%81goston%20Pirooska_disszert%C3%A1ci%C3%B3.pdf

1. Lehetséges-e eredeti szöveget alkotni vagy minden mű előző gondolatok, művek ismétlése, átírása?

Az eredetiség fogalma nem független a hagyománytól, azaz nem rendelhető hozzá egyetlen, rögzített jelentés. Az eredetiség fogalmát is több horizontból érdemes vizsgálni.

- *Nyelv és hagyomány szempontjából*

Nyelvi szempontból a Kr.e. 19. századan élő írnok (fenti idézet) és a 20-21. századi posztmodern alkotók véleménye igen közel áll egymáshoz (ld.: Grazia Menechella-idézet). A meghatározott számú jelből álló nyelv „telítődött”, ezért érezhetik az írók, hogy már minden mondatot elmondtak előttük, „mindent az ismétlés mintáz meg”. A posztmodern szerzők nyelvfelfogása szerint a nyelv maga sem független a hagyománytól, hiszen abból származik. A jelentést azonban nem magában a nyelvi jelekből származtatják, hanem a jelek egymásra vonatkoztatásából. A jelek tehát nem egy külső világra, hanem egymásra vonatkoznak, így nincs semmi a nyelven kívül. Szöveg és szövegen kívüli valóság határát mosta el például Julio Cortázar az *Összefüggő parkok* című novellájában.

Mivel nincs rögzített jelentés, egy szöveg mindig a lehetséges jelentéseinek összessége. A posztmodern felfogása tehát kettős: a nyelv telített, már nem lehet újat írni, csak újra írni a történeteket, érzéseket (ld.: Grazia Menechella-idézet). Ennek az ismétlődő szövegüniverzumnak novellája Jorge Luis Borges *Bábeli könyvtár* című műve.

A nyelvi jelek elhasználódása kizárja az eredetiséget – az írnok, illetve a posztmodern szerzők szerint, ugyanakkor teljesen új szavak, kifejezések is születnek (szleng, új terminus technicusok), illetve a régiek új kulturális térbe kerülnek, így az originalitás nem zárható ki teljesen.

- *Szerzői és befogadói elvárások*

Az eredetiség megítélése különböző művészettörténeti korok szerzői és befogadói elvárásaitól is függ.

• szerzői originalitás

A romantikáig az eredetiség nem jelenti azt, hogy korábbi műrészeket, művészek gondolatait ne vehetnék át a szerzők. (Nincs copyright.) A romantikáig az eredetiség nem feltétlenül jelenti az egyszerűséget, az előd nélküliséget, a nyelvi originalitást. A középkorban erénynek számított, ha a művész bibliai idézeteket, utalásokat épített munkájába (Celano: *Ének az utolsó ítéletről*, Dante *Isteni színjáték*, *Halotti beszéd és könyörgés*, *Ómagyar Mária-síralom*) vagy gondolatait valamely nagy tekintélynek számító elődjének gondolataira visszavezette (pl. Szent Ágoston, Aquinói Szent Tamás).

A klasszicista művészetben – Boileau normatív esztétikája alapján – kötelező poétikai eljárás volt az antik szerzők utánzása. Csokonai Vitéz Mihály ez ellen lázadt fel a *Dorottya vagyis a dámák diadalma a fárságon* című művében: „... jobban szeretek közpszerű originál lenni, mint első rangú fordító.”

A romantika korától a szerzői eredetiség fontossá válik. Ennek egyik előzménye a magyar Iliász-pör, melyet Kölcsey Ferenc indított el Kazinczy Ferenc ellen, s melyet még elveszített, ám a szövegek ezután már szerzői tulajdonnak számítottak.

- befogadói originalitás

Egy adott mű eredetiségének megítélése is koronként változó. A 20. századig, Duchamp művészetfelfogásáig, később a tömegtermelés és a sokszorosítás koráig az eredeti művészet tekintélye az utánozhatatlanságában, sokszorosíthatatlanságában állt, így a műalkotások egyediek, egyszeriek, és helyettesíthetetlenek voltak. Az originalitásuk esztétikai megformáltságukban, esetleg – az előző korokhoz viszonyítva – gondolati novumukban volt. Pl.: Baudelaire, Ady Endre, Babits Mihály költészete. Ezt az egyszerűséget a befogadói értelmezés rögzítette.

Duchamp készen talált tárgyai, illetve a tömegtermelés kialakulása után a művészet, így az eredetiség fogalma is átalakult, de ez már a posztmodern művészet kezdete. A posztmodern felfogás szerint a „szerző halála” következik be, azaz a befogadó létrehozza sajátjelentéseit, függetlenül a szerző szándékától. Az interpretációk bizonytalansága kizárja a befogadói originalitás vizsgálatát.

- *Gondolkodási struktúrák és hagyomány*

A gondolkodási struktúrák nemzedékeken át hagyományozódnak, s nem függetlenek a nyelvtől. A népi történeteket, érzéseket vándormotívumok őrizték meg, írták újra és újra át. Ezek a vándormotívumok a szépirodalomba is bekerültek, a szerzők is átdolgozták, majd a szövegek párbeszédbe kerültek egymással.

pl.: Árgirus királyfi története, melyet Gergei (Gyergyai) Albert is feldolgozott, az ő nyomán Vörösmarty Mihály (*Csongor és Tünde*); *A nippuri szegény ember történetét* dolgozta fel Fazekas Mihály (*Lúdas Matyi*), az *Ezeregyéjszaka meséit* értelmezte át Krúdy Gyula (*Szindbád*).

Az intertextualitás tehát nem a posztmodern kizárólagos sajátossága, az irodalomtörténet egészére érvényes, gondoljunk a bibliai történetek újramondására, feldolgozásaira (Madách Imre: *Az ember tragédiája – Jób könyve*; Babits Mihály: *Jónás könyve*; Thomas Mann: *József és testvérei*) A vándormotívumok ugyan megőrzik az eredeti történet magját, ám új kontextusba kerülve a jelentés átalakul, esztétikai megformáltságuk megváltozik (Shakespeare: *Rómeo és Júlia*, Goethe: *Faust*, Katona József: *Bánk bán*). Ezek a művek ezért eredetinek tekinthetők.

2. Kitér az intertextualitás és az eredetiség kérdésére

- Az intertextualitás az irodalmi szövegek egyfajta létmódja, egyidős az irodalommal (ld.: Haheperrészeneb, óegyiptomi írások fenti idézete, a Homérosz által feldolgozott görög mítoszok, genealógiai énekek, a homéroszi eposzt imitáló későbbi eposzok (Vergilius: *Aeneis*; Zrínyi Miklós: *Szigeti veszedelem*), az eposzt átértelmező eposzparódiák (Petőfi Sándor *A helység kalapácsa*).

Az intertextualitás, a szövegek párbeszéde eredendően nem kérdőjelezi meg az eredetiséget, hiszen – épp a szövegek párbeszéde révén – új, eddig nem létezett szövegvilág jön létre, mely pretextusként őrzi az eredeti szöveg jelentéseit, ám attól eltérő értelmezési lehetőségeket teremt (pl. Aiszóposz: *A tücsök és a hangya* ~ Hajnóczy Péter: *A hangya és a tücsök*; József Attila: *Születésnapomra* ~ átíratok; Kovács András Ferenc versei)

- A posztmodern alkotók (Esterházy Péter: *Termelési-regény (kisszregény)* Tandori Dezső: *Töredék Hamletnek*, Jorge Luis Borges: *Bábeli könyvtár*) feltételeznek egy végtelen szöveg univerzumot, melyben a szövegek egymásra vonatkoznak. Így a szövegek sajátos kapcsolata áll fenn: megidézik egymást, a szerzőnek joga és lehetősége átírni, parafrazeálni a szövegeket, keverheti a szövegtípusokat, a nézőpontokat, hangnemeket. Az eredetiség nem a szövegben magában van, hanem a poétikai-retorikai megformáltságában.

A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhasználati, nyelvhelyességi hibák jelölése

A szaktanár az előforduló hibákat piros tollal javítja. Ceruzás bejegyzések, jelek a dolgozatokban nem hagyhatók.

- tartalmi hiba: _____
- szerkesztési hiba: - - - - -
- szórend, mondatrend: a helyes sorrendet függőleges vonalakkal és a szavak fölé írt számozással jelöljük. A bekezdések sorrendjét a margón számozással jelöljük.
- logikai hiba, ugrás a tagmondatok, mondatok vagy bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: →, ←, ↑, ↓
- logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔
- nyelvhasználati, nyelvhelyességi és stílushibák jelölése hullámos vonallal történik:

~~~~~

Az egymást követő mondatokban folyamatosan jelentkező, ismétlődő hibák esetében a hullámos vonalat a margón, függőlegesen kell kitenni.

- hiányzó bekezdés jele: fordított Z betű
- fölösleges bekezdés (álbekezdés) jele: áthúzott fordított Z betű
- szövegbeli hiány jele: √
- a feladatkiírás szempontjából releváns tartalmi elem jelölése: ✓

A helyesírási hibák jelölési formái

- súlyos hiba: 2 vagy 3 vonalas aláhúzás (az aláhúzás fejezze ki a hiba pontértékét)
- enyhe (egyéb) hiba: 1 vonalas aláhúzás
- egybeírás jele: függőleges vonás alul-fölül domború félkörrel: ⊕
- különírás jele: függőleges vonás alul-fölül homorú félkörrel: ⊖
- A helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is. A könnyebb összeszámolás végett a hibapont a hibával egy sorban a margón jelölhető.

A helyesírási hibák értelmezése és minősítése

- A helyesírás értékelése az érettségi írásbeli vizsgán 2017 májusától *A magyar helyesírás szabályainak* 12. kiadása alapján történik.
- Ismétlődő hibákra csak az első előfordulás alkalmával adható hibapont. Csak az ugyanabban a szóban előforduló megegyező hiba számít ismétlődő hibának. Ugyanazon toldalékok hibás írása különböző szavakban nem ismétlődő hiba. (A központozási hibák minősítését l. alább.)
- A közkeletű szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy szakszókincse közkeletűnek tekintendő (pl. metafora, szimbólum, ars poetica, motívum, avantgárd)
- A nyelvhelyességi hiba nem helyesírási hiba (pl. a *-ban/-ben* és a *-ba/-be* határozóragok keverése).
- Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat a javító tanár ugyanúgy súlyos és egyéb hibák közé sorolja, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a vizsgázó emlékezetből idéz, és esetleg téved, hibáit az enyhe hibák közé kell sorolni. A költői-írói helyesírás átvétele a tanuló saját szövegében nem hiba, ha az idézet szó szerinti és idézőjellel jelölt. Amennyiben az idézet jelöletlen és/vagy tartalmi idézet, akkor az előforduló hibákra a hibának megfelelő hibapontszámot kell adni.

- A helyesírási hibákat a szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsorban, valamint a szövegalkotási feladatokban együttesen kell figyelembe venni.
- A műértelmező szövegalkotási feladatot és a reflektáló szövegalkotási feladatot **szószámától függetlenül javítani, értékelni kell**, majd a helyesírási hibapontokat a szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor helyesírási hibapontjaival összesíteni kell. Az összesített pontszámok alapján állapítja meg a javító tanár a vizsgadolgozat helyesírási pontszámát.
A vizsgadolgozat szövegalkotási feladatai (műértelmező szöveg és reflektáló szöveg) **a helyesírás és az íráskép szempontjából nem értékelhetők, ha** a vizsgázó a feladatokat nem oldotta meg, továbbá ha nem a feladatok témájáról írt. Ebben az esetben helyesírási hibapontjait a szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor helyesírási hibapontjai alapján állapítja meg a javító tanár.
Az íráskép értékelésében az általános értékelési szempontok az irányadók.
- Ha a vizsgázó a megírt szövegalkotási feladatban a kidolgozási idő alatt javítani akar, akkor a javítás szabályos módja: a dolgozatíró a javítani kívánt szót / szavakat egy vonallal áthúzza, a helyesnek vélt szót / szavakat pedig újra leírja.
- Az ékezethasználát pongyolának minősül, ha az egyezményes ékezetek helyett a vizsgázó egyéni jeleket használ. Az egyéni írássajátosságok nem mentesítik a vizsgázót a hosszú és a rövid magánhangzók megkülönböztetésének kötelezettsége alól.

A helyesírási típushibák pontozása

Megjegyzés: Az alábbiakban a súlyos hibáknak két típusát különböztetjük meg: az egyik 3 hibapontot, a másik 2 hibapontot ér.

Súlyos hiba (3 hibapont)

- mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban (pl. *friss, kommunikáció, kötelezettség*)
- mássalhangzók kapcsolódásának hibás jelölése (teljes és részleges hasonulás, összeolvadás, rövidülés, nyúlás, kiesés (pl. *Ivett-tel, dühhel/dühvel, százzsor, színpad, mondja, hallgat, egyes, gondtalan*)
- kis- és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevek (pl. *Magyar Tudományos Akadémia, Természet Világa*), melléknevek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknevek (pl. *francia, balatoni, móríci, adys*) esetében
- igekötős igék hibás egybe-, illetve különírása (pl. *lemegy, megy le, le fog menni*)
- a *ly – j* tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban, az *ly – j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése (pl. *folyik, folyjon, megfojtja*)
- a felszólító módú igealakokban (pl. *higgyen, hagyja*)

Súlyos hiba (2 hibapont)

- tagadószó egybeírása az igével, a tagadott szóval, a tagadott kifejezéssel
- magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban (pl. *árbóc, búra, immunis*; az *a-á* és *e-é* hangok felcserélése nem időtartamhiba, csak enyhe hiba)
- közhasználatú szavak elválasztása
- mondatkezdő nagybetű tévesztése

Enyhe (egyéb) hiba (1 hibapont)

- közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve szókapcsolatok egybeírása (pl. *csoda szép, nagy méretű, véghez visz; nyitvatartás (üzemidő), kémiaszakkör, szabadvers, szerelmes vers*)
- nem közhasználatú szavak súlyos hibái
- köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. világháború)
- kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *New York-i, budapest – bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
- betűtévesztés vagy felcserélés, betűkihagyás, szótagkihagyás
- a központoszási hibák kivételével minden más, a súlyos hibák között nem felsorolt hiba

Központoszási hiba (összesen maximum 4 hibapont)

A központoszási hibák típusai:

- mondatzáró írásjelek hiánya vagy téves használata
- tagmondatok közötti írásjelek (ide soroljuk a közbeékelés jelölését is)
- mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése
- egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése (pl. a címek, a megszólítás, az idézés írásjelei, sorszámnevek, dátumok írása, szavak és szórészek közötti írásjelek elmaradása, írásjel indokolatlan átvitele új sorba, valamint minden olyan írásjel-használati hiba, ami az 1-3. típusba nem tartozik)

5, bármely típusú központoszási hiba után 1 helyesírási hibapont jár. Központoszási hibákkal 4 hibapontnál több nem szerezhető.

A helyesírási vizsgapont kiszámítása

A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá úgy történik, hogy a javító tanár összegzi a súlyos, az enyhe és a központoszási hibák hibapontjait, majd a következő táblázat szerint átváltja vizsgapontokra:

Hibaponthatár	Vizsgapont
0–2	0
3–4	–1
5–6	–2
7–8	–3
9–10	–4
11–12	–5
13–14	–6
15–16	–7
17–	–8

Az íráskép értékelése

Nem vonható le pont, ha a dolgozat írásképe rendezett, végig jól olvasható, javításai szabályosak, és ékezethasználata követi a szabályos hangjelölést.

1 pont vonandó le, ha a dolgozat írásképe alapvetően rendezett, zömében jól olvasható, de a külső forma hibái (javítások, ékezethasználat rendezettsége) többször, visszatérően, de néhány hibánál nem többször kifogásolhatók.

2 pont vonandó le, ha az íráskép nem vagy alig olvasható, a dolgozatíró a javítás szabályos módjától eltérően javít, az ékezetek szabályos jelölésére nem fordít figyelmet. Dolgozata összességében rendetlen, rendezetlen munka benyomását kelti.